

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד קיץ תשע"ז 2017

תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית מרכיב 70%

הפתרון נכתב על ידי חסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה
www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון - היסטוריוגרפיה ונבואה

1.

א.

- 1) שתיים ממטרותיה של מלכת שבא בביקורה אצל שלמה המלך על פי פסוקים 1-9 הן: לנסותו בחידות ולוודא שחוכמתו היא אלוהית.
- 2) מלכת שבא התרשמה ממבנה הארמון האוכל, הסדר לבוש עבדיו, המדרגות המובילות לבית המקדש וכמובן מחוכמתו הגדולה.

"וַתֵּרָא מַלְכַת שְׁבָא אֶת כָּל חֲכַמַת שְׁלֹמֹה" – היא מתרשמת מחוכמתו ומודה שהשמועה ששמעה על חוכמתו היתה רק מחצית מהחוכמה שהתגלתה לה "אֲמַת הָיָה הַדָּבָר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּאַרְצִי עַל דָּבָרֶיךָ וְעַל חֲכַמְתֶּךָ, וְלֹא הָאֲמַנְתִּי לְדָבָרִים עַד אֲשֶׁר בָּאתִי, וַתֵּרְאֶינִה עֵינַי וְהִנֵּה לֹא הִגַּד לִי הַחֲצִי...." (פסוקים 6-7)

דוגמא נוספת " ... וּמוֹשֵׁב עֶבְדֶיךָ וּמַעֲמִיד מְשֻׁרְתִּי וּמְלַבְּשֵׁיהֶם... " מלכת שבא שמה לב למראה המשרתים ורואה בכך את גדולתו של שלמה. משרתיו יושבים ונראים טוב מאוד וזה סימן ששלמה שם לב לפרטים ודואג גם לנראות של משרתיו ולא רק למראה שלו או של ארמונו או של היכל ה'.

ב.

- 1) המילה "חפצה" היא בעלת שתי משמעויות: לפי הפשט, הוא מילה את הציפיות שלה, ענה לה על כל החידות ששאלה. לפי הדרש פירוש המילה היא ששלמה מילא את בקשתה לקיום יחסי מין.
- 2) מלכים א' י"א פסוק 1 מספר ש"ו הַמְלִיךָ שְׁלֹמֹה אָהֵב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת רַבּוֹת... ולפיכך הוא תומך בדרש, כלומר ביחסי האישות בין מלכת שבא לשלמה.

ג.

- 1) הכלכלה של ממלכת צור התבססה מסחר של עצי אלמוגים זהב ואבנים יקרות שנשלחה דרך אוניות. למלך צור היתה ברית סחר עם שלמה ודרכה הובילו את העצים המשובחים שמהם בנה שלמה את בית המקדש.
- 2) פסוקים 11-12 קוטעים את רצף הסיפור על ביקור מלכת שבא וניתן לומר שקטיעת הרצף מרמזת על כוונתה האמיתית של מלכת שבא בביקורה, והיא ליצור אלטרנטיבה לחירם ולסחור עם שלמה. עובדה נוספת שתומכת ברעיון זה הינו פסוק 13 שכתוב בו שמלכת שבא ביקשה משהו משלמה "חפצה אשר שאלה" וניתן לומר שהיא ביקשה לסחור עימו.

- (1) חוכמת שלמה באה לידי ביטוי בפסוקים הנ"ל בבניית בית המקדש " וְהַבֵּית, אֲשֶׁר בָּנָה " וְעֵלְתוּ, אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה; " כלומר גם המדרגות אל בית המקדש היו מיוחדות ביותר. כמו כן מלכת שבא שמה לב לקשר המיוחד שיש לשלמה עם עבדיו ששומעים את חוכמתו תמיד ולבושים בצורה מכבדת ומיוחדת. דבר נוסף שמלכת שבא מתייחסת אליו הוא ששלמה הוא נציג האל ומרצה אותו במסירות במשפט ובצדק.
- (2) לדעתי שליט ששם לב לפרטים הזניחים (כמו לבוש העבדים) הוא ערובה לניהול תקין של ממלכה. שליט שלא מתנשא, שליט שמחובר אל השכבות הנמוכות ביותר הוא השליט האידיאלי שיש בו חמלה רבה ויכול להנהיג עם, להכיר את צרכיו ולרומם אותו.

.2.

.א.

- (1) חזקיהו מלך יהודה "הִסִּיר אֶת הַבָּמוֹת", "כָּרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה" ו"וְנִכְתַּת נְחֹשׁ הַנְּחֻשֹׁת". שלוש פעולות אלו מעידות על כך שחזקיהו קיים את חוק ריכוז הפולחן בירושלים. הוא דאג לבטל את במות הפולחן שהיו ברחבי הארץ ולנפץ את עבודת האלילים מול האשרה ואפילו העז לשבור את נחש הנחושת שבנה משה במדבר במצוות ה', שבמשך שנים רבות אף אחד לא העז לשבור אותו למרות שהוא הפך לעבודת אלילים בקרב העם.
- (2) חזקיהו מפסיק לשלם מיסים למלך אשור אולי משום שהוא בטוח שהאל איתו כפי שכתוב בפסוק 3. חזקיהו עושה את הישר בעיני האל ולכן בטוח שהאל יגן עליו במקרה ותפתח חזית מול מלך אשור.

ב. חזקיהו הורס את העבודה האלילית שהיתה נהוגה באותה תקופה ומרכז את הפולחן בירושלים "וידבק בה' לא סר מאחוריו וישמור את מצוותיו אשר ציווה ה' את משה", ישעיהו בניגוד לו מנסה לגרום לעם שמגיע לבית המקדש להקריב קורבנות, לשים לב שהקורבן חייב להיות אמיתי ולא כלאחר יד. הנביא אומר לעם שלא יבואו להקריב "מנחת שוא" כי ברגע שהם מביאים קורבנות רק כי "צריך", זה חטא ועדיף לא להביא ולא להגיע.

.ג.

- (1) סנחריב מגיע ליהודה בשנת 701 לפני הספירה כדי לכבוש אותה בגין אי תשלום המיסים.
- (2) מטרתו של חזקיהו היתה לסלק את סנחריב מהארץ ולמנוע את כיבוש ירושלים. "חֲטָאתִי, שׁוּב מֵעֲלִי" מתחנן חזקיהו בפני מלך בבל. הוא לא השיג את מטרתו

כי מלך אשור נשאר בארץ ושלח את רבשקה כדי לגרום לתושבי ירושלים להכנע ללא קרב. אומנם סנחריב הפסיק להלחם פיזית אך נלחם פסיכולוגית ונשאר בארץ "וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ-אַשּׁוּר אֶת-... וְאֶת-רַב־שָׁקָה מֶן-לְכִישׁ אֶל-הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ, בְּחֵיל כְּבֹד--יְרוּשָׁלַם... " פסוק 17.

.ד.

- (1) רבשקה בדברי השכנוע שלו אומר לאנשי ירושלים כי חזקיהו הוא מלך עם שיקולים מוטעים מבחינה פוליטית, הוא כרת ברית עם מצרים כנגד אשור אך מצרים היא "משענת קנה רצוץ" אי אפשר לסמוך עליה ולבטוח בה. טיעון שני הוא טיעון צבאי, רבשקה מוכן לתת במתנה בשם סנחריב 2000 סוסים לחזקיהו אך הבעיה היא שצבא חזקיהו לא מספיק חזק ולא יוכל להשתמש באותם סוסים כי כל צבאו הוא חיל רגלים ואין לו חיל פרשים.
- (2) מטרתו של רבשקה היתה לגרום לתושבי ירושלים לא לבטוח בחזקיהו, להבין שהפתרון היחידי למצב הקשה שלהם הוא פתיחת השערים בפני מלך אשור שיביא אותם למנוחה ולנחלה.

.3.

.א.

- (1) עמדתם של עמוס ושל ירמיהו היא עמדה מנוגדת לעמדת העם בנוגע לקשר שבין מוסר ופולחן.

עמוס הנביא בפרק ד' פונה בנימה אירונית לעם שימשיכו להגיע לבית אל ולגלגל, למקומות הקדושים, כדי להמשיך לפשוע. הוא רואה בהקרבת קורבנות סתמית ללא כוונה אמיתית מהלב, פגיעה באל. עמוס מזכיר את העונשים הקשים שהאל נותן לעם על חטאיהם המוסריים אך הם לא באמת משנים את דרכם ולכן הוא לא מעוניין שיקריבו קורבנות. מוסר קודם לפולחן טוען הנביא "בואו בית אל ופשעו, הגלגל הרבו לפשוע והביאו לבוקר זבחיכם..." התמורה שיקבל העם על הפולחן הלא רצוי הוא "נקיון שיניים" כלומר רעב ושאר מחלות יבול קשות.

ירמיהו גם הוא דורש מוסר ולא פולחן. העם בטוח שאם הוא מגיע לבית המקדש להקריב קורבנות הוא פטור מהמוסר, וכמובן שבית המקדש ישאר לנצח בזכות הקורבנות שהביאו. ירמיהו טוען שזה לא נכון. האל לא מקבל קורבנות שוא ובית המקדש לא יהיה לנצח "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמור היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה".

- (2) העונש הוא שיגיע אויב ויקח את נשות שומרון החוטאות ויענה אותן ובסופו של דבר יגלה אותן. "ונישא אתכם בצינות ואחריתכם בסירות דוגה... והשלכתנה ההרמונה..."

ב.

(1) המשפט "הכוח משחית את בעלי השררה" בא לידי ביטוי בספר עמוס פרק ד' 1-3 בכך שהנשים העשירות של שומרון "פרות הבשן" מנצלות את מעמדן ומשכנעות את בעליהן לחיות את "החיים הטובים" ולכן הבעלים ממהרים לנצל את העניים ולקחת מהם את המעט שיש להם "העושקות דלים הרוצצות אביונים האומרות לאדוניהן הביאה ונשתה".

במלכים א' כ"א פסוקים 7-16 איזבל מנצלת את כוחה כמלכת ישראל וגורמת להרצחו של נבות שכל "חטאו" היה שרצה לשמור על החוקים. "ותאמר אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל..." איזבל מלמדת את אחאב איך צריך מלך לנהוג, איך מלך חייב לקבל את מבוקשו גם אם יש לרצוח אדם חף מפשע בעקבות זאת.

(2) עמוס מטיל את האחריות למעשי השחיתות על הנשים העשירות שגורמות לבעליהן לחטוא "שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון...האומרות לאדוניהן הביאה ונשתה" ואליהו מטיל את האחריות על המלך אחאב "הרצחת וגם ירשת?" וכמובן בעונש שלובה גם איזבל שהיא בעצם פעלה בפועל תחת הסכמתו הלא רשמית של בעלה, המלך אחאב.

ג.

(1) עמוס הנביא מזמין את אנשי ישראל לבית אל כדי לפשוט, לפי רש"י עמוס מתכוון לכך שבני ישראל ימשיכו להביא קורבנות שוא עד שהאל יעניש אותם. לפי ש. פאול הנביא מדבר באופן אירוני, הוא קורא לעם להגיע למקום קדוש כדי לפשוט. זו עוד אחת מדרכי הרטוריקה של עמוס כדי שיקשיבו לדבריו.

(2) לדעתי ש. פאול משקף יותר את כוונת הנביא מאחר והוא גורם לעם המקשיב להקשיב להיפוך שבדבריו. האם בטוח שבית אל הוא מקום קדוש והם מגיעים לעשות את מצוות האל ולהקריב קורבנות. דרך דברי הנביא הם שומעים שהם פושעים בכך שעושים זאת. אולי זה יגרום להם לחשוב על מעשיהם.

ד.

(1) אסון ראשון הוא "נקיון שיניים" כלומר, חוסר לחם, רעב. אסון שני הוא בצורת, מניעת הגשם, אך הבצורת היא לא מלאה. יש ערים ומקומות שבהם יהיה גשם ובחלק לא יהיה. כתוצאה מכך תיווצר אנדרלמוסיה שלמה בנהירה אחרי אוכל. אסון נוסף הוא מחלות לצמחים כמו "שידפון" "ירקון" או "גזם" כתוצאה מכך לא יצמח יבול הולם.

2) האסונות הללו הן מצד אחד עונש מאחר ויש רעב, ודבר ומלחמה . אך מצד שני הם גם אזהרה מאחר וקיים בפסוקים פזמון חוזר "ולא שבתם עדי נאום ה'" שממנו ניתן ללמוד שהאל מעניש כדי שבני האדם ישתנו, אך זה לא קורה.

פרק שני- נושאי החובה

.4

א. המעסיק חייב לנהוג ברגישות כלפי העני בנוגע למשכורתו בכך שעליו לשלם לו לפני שקיעת השמש כי העני זקוק לכסף כדי לכלכל את משפחתו "ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש ואליו הוא נושא את נפשו". העני חושב כל היום על הכסף שיקבל בסוף היום ולכן אסור להלין את שכרו.

ב.

1) האיום הוא שהעני יתלונן בפני האל על הלנת שכרו והמעסיק יחשב חוטא.
2) איום זה נדרש מאחר ואין סנקציה אחרת הכתובה בחוק זה. למעסיק אסור לנצל את כוחו על העני שעבד אצלו במשך כל היום והוא חייב לשלם לו אחרת האל יעניש אותו.

.5

א. תפיסת העולם של קוהלת היא שהעולם הוא הבל הבלים ואין שום תועלת לאדם בכל מעשיו בעולם.

ב. דוגמא לתפיסת העולם מצויה בפסוק 11 "אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים שיהיו לא יהיה להם זכרון" . אדם בסופו של דבר נשכח מלב האנשים. קוהלת מספר על עצמו שהיה מלך חכם שכל חייו למד והחכים אך בסופו של דבר כל מעשי האדם נשכחים. דוגמא נוספת היא "מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש" אין משמעות , הכל הבל, הכל מחזורי ומעגלי ולכן אין חידושים ושום דבר לא מותיר זכרון לדורות הבאים.

.6

א. המעשה הסמלי שעושה ירמיהו הוא תליית המוטה על צוארו כדי להמחיש את השעבוד העתידי לבבל. חנניה שובר את המוטה מעל צוארו של ירמיהו כדי להמחיש את העובדה ששעבוד בבל יסתיים.

ב.

1) הדרך לדעת אם הנביא המנבא שלום הוא נביא אמת היא מבחן ההתגשמות.
2) אפשר יהיה לדעת אם חנניה הוא נביא אמת רק כעבור שנתיים מאחר "שניבא" שבעוד שנתיים מלך בבל יחזיר את כלי ביהמ"ק שלקח בגלות הקטנה"ככה אשבור את מלך בבל בעוד שנתיים ימים..." מאחר ואחרי חודשיים מת חנניה בגלל "וימת חנניה בשנה ההיא בחודש השביעי", הבין העם שמדובר בנביא שקר שהאל הרגו כי שיקר בשם האל.

.7

א.

1) תפיסת הגמול של העם בגלות היא "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה" במילים אחרות, גמול דורות. אדם חוטא ובניו משלמים על חטאיו. תפיסת הגמול שיחזקאל מעדיף היא תפיסת גמול אישית "איש בחטאו יומת" או בלשון יחזקאל "הנפש החוטאת היא תמות".

2) תפיסת הגמול שיחזקאל מעדיף מעודדת את העם שחושב שהם בגלות מאחר ואבותיהם חטאו. יחזקאל נותן להם תקווה שהכל תלוי בהתנהגותם. אם יתנהגו באופן ישר ולפי חוקי האל הם יוכלו לצאת מהגלות.

ב. הנביא מציג את מעשיהם של שלושה דורות במשפחה אחת כדי להבליט את רעיון הגמול האישי. הסבא היה צדיק ולכן דינו לחיות. בנו היה חוטא ולכן יענש, ימות ובלי כל קשר לאביו הצדיק. הנכד הוא צדיק ולכן יחיה וגמולו אישי. הוא לא תלוי בחטאי אביו.

פרק שלישי - נושא ההרחבה

.8 [בחירה]

.9

א. ההבדל בהלך הרוח בין התחינות בפסוקים 1-18 לבין התחינות בפסוקים 19-21 הוא שבחלק הראשון מתלונן העם על מצבו הקשה תחת כיבוש הבבלים, "נחלתנו נהפכה לזרים..." "עבדים משלו בנו..." "נשים בציון עונו..." "שבת משוש ליבנו" ובחלק השני עיניו נשואות קדימה אל האל שיכול להציל אותם ממצבם הקשה "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

ב. "נשים בציון עונו בתולות בערי יהודה" האויב אנס את הנשים היהודיות. "נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנוכרים" האויב לקח את הרכוש שלנו.

פרק רביעי- אנסין

10.

בית המקדש נבנה לפי פסוק 1 כדי לשמש מקום פולחן לעם, לפי פסוק 5 כדי לפאר את שם האל בעולם, לפי פסוק 19 כדי שישמש מקום ראוי לארון האל ולכלי הקודש האלוהיים.

11.

בפסוק 9 כתוב : " ...כי שלמה היה שמו ושלוש ושקט אתן על ישראל בימיו". שלמה הוא "איש מנוחה" איש שלום ללא אויבים וללא מלחמות. האל יניח לשלמה ולכן יהיה שלום ושקט בימיו.

12. דוד מסייע לשלמה בנו בביצוע משימת בניית בית המקדש "ויאמר דוד : שלמה בני נער ורך והבית לבנות לה". אכינה נא לוי" פסוק 5. ולשם כך הוא מכין זהב נחושת ברזל אבנים עצים עושי מלאכה חוצבים חרשי עץ ואומנים "...הכינותי לבית ה' זהב ככרים מאה אלף וכסף אלף אלפים...ועמך לרוב עושי מלאכה..." פסוקים 14-15 .

13. הכתוב בשמואל ב' פרק ז' תומך בכתוב בדברי הימים א' כ"ב. להלן שתי הראיות :

- בפסוקים 7-10 אומר דוד כי הוא רצה לבנות בית לאל "אני היה עם לבבי לבנות בית לשם ה'" ואכן לפי שמואל ב' ז' פסוק 2 כתוב שהוא רצה לבנות בית לאלוהים "ראה נא אנוכי יושב בבית ארזים וארון האלוהים יושב בתוך היריעה".
- בפסוקים 7-10 מזכיר דוד את הנבואה שעתיד להיות לו בן שיבנה את בית המקדש "הנה בן נולד לך...הוא יבנה בית לשמי..." ואכן, בפרק ז' בשמואל ב' כתובה הנבואה "...והקימותי את זרעך אחריו אשר יצא ממעיך...הוא יבנה בית לשמי..."